

LOÉT DẠ DÀY/ LOÉT TÁ TRÀNG

Võ Thị Mỹ Dung
mydungvothi@ump.edu.vn

Mục tiêu

1. Trình bày nguyên nhân – yếu tố thuận lợi gây loét dạ dày/ loét tá tràng (LDDTT)
2. Trình bày triệu chứng lâm sàng của LDDTT
3. Trình bày cận lâm sàng chẩn đoán nhiễm *H.pylori*
4. Trình bày biến chứng xuất huyết tiêu hóa

NỘI DUNG

I. Đại cương

II. Nguyên nhân – Yếu tố thuận lợi

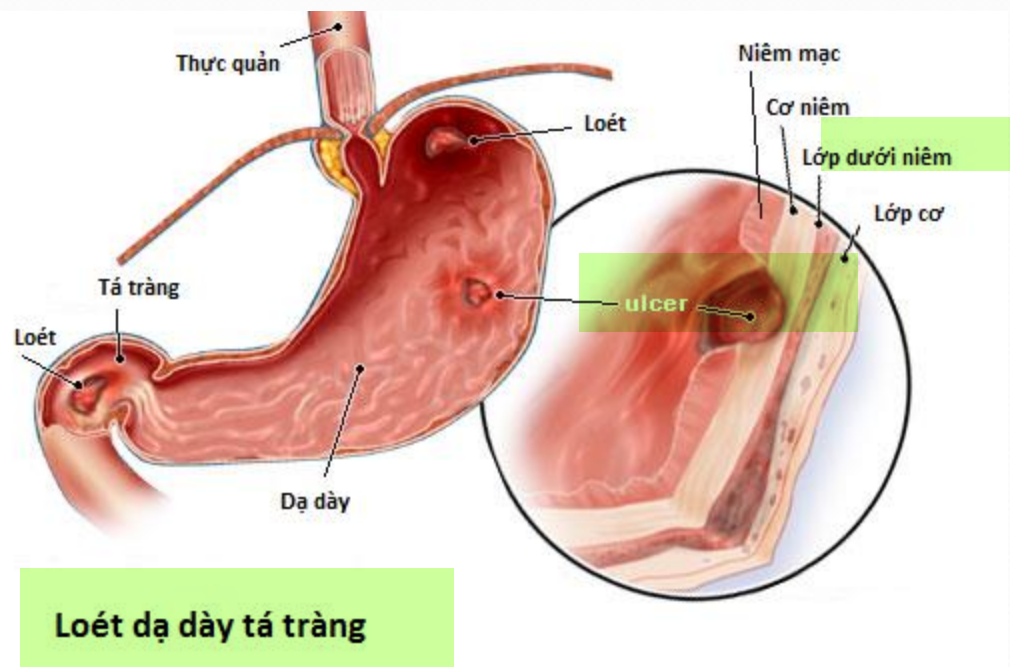
III. Biểu hiện lâm sàng

IV. Chẩn đoán phân biệt

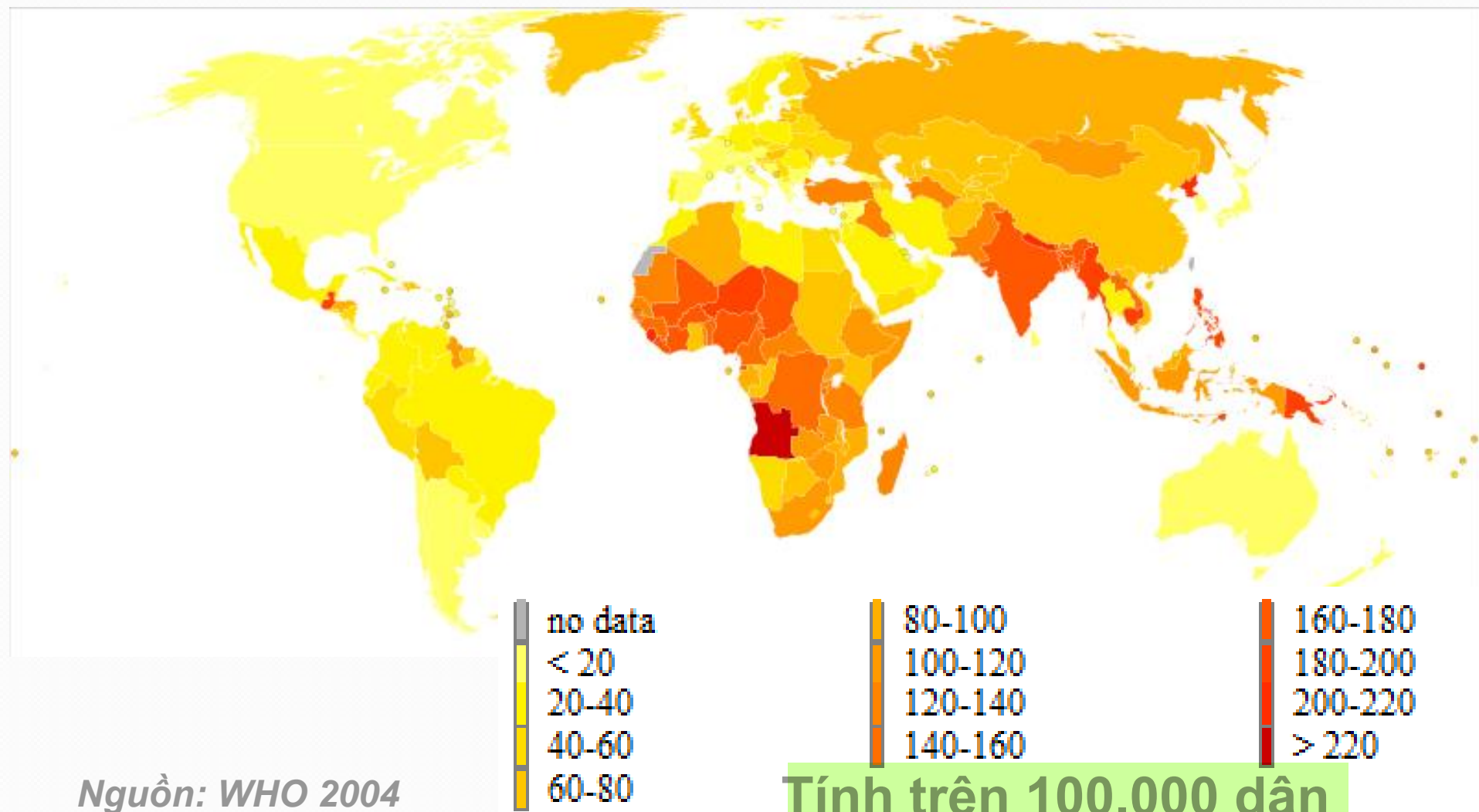
V. Cận lâm sàng

VI. Biến chứng

ĐẠI CƯƠNG

Tỉ lệ bệnh LDDTT

Nguồn: WHO 2004

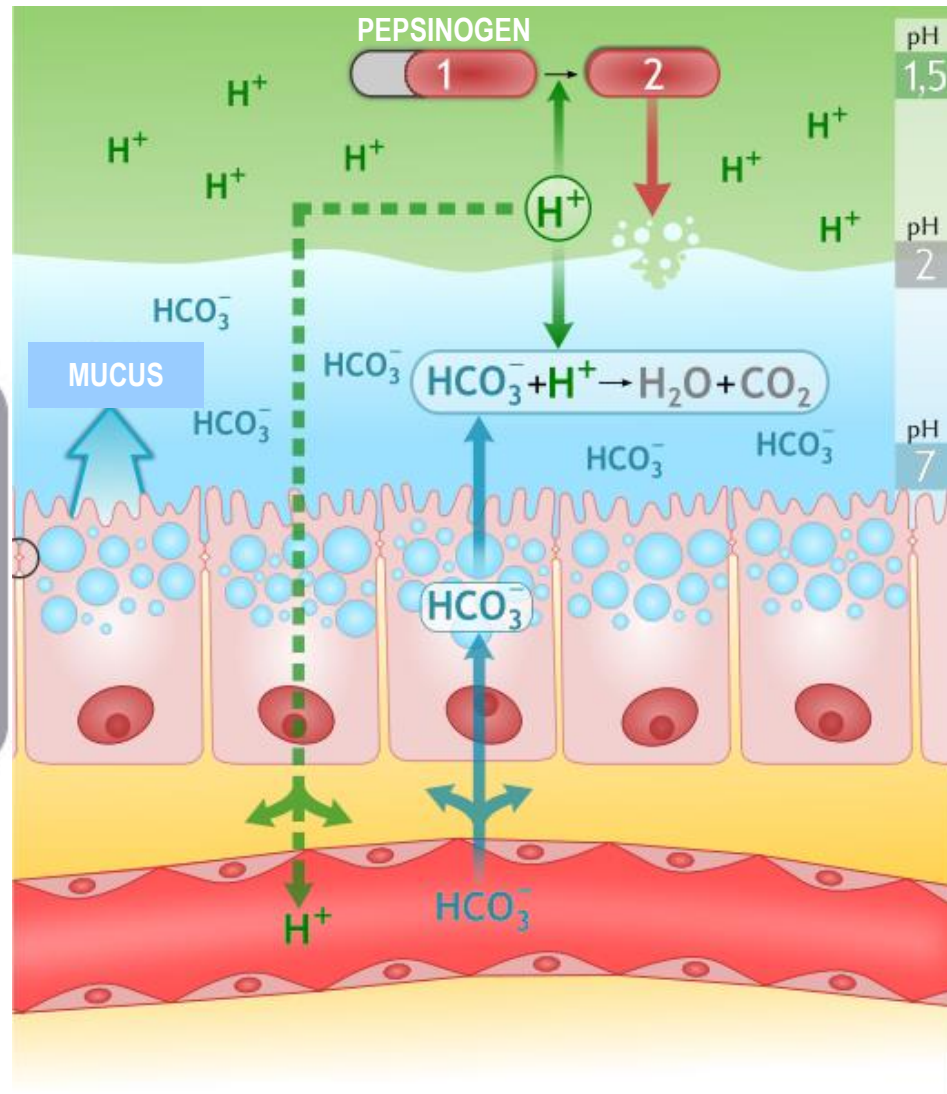
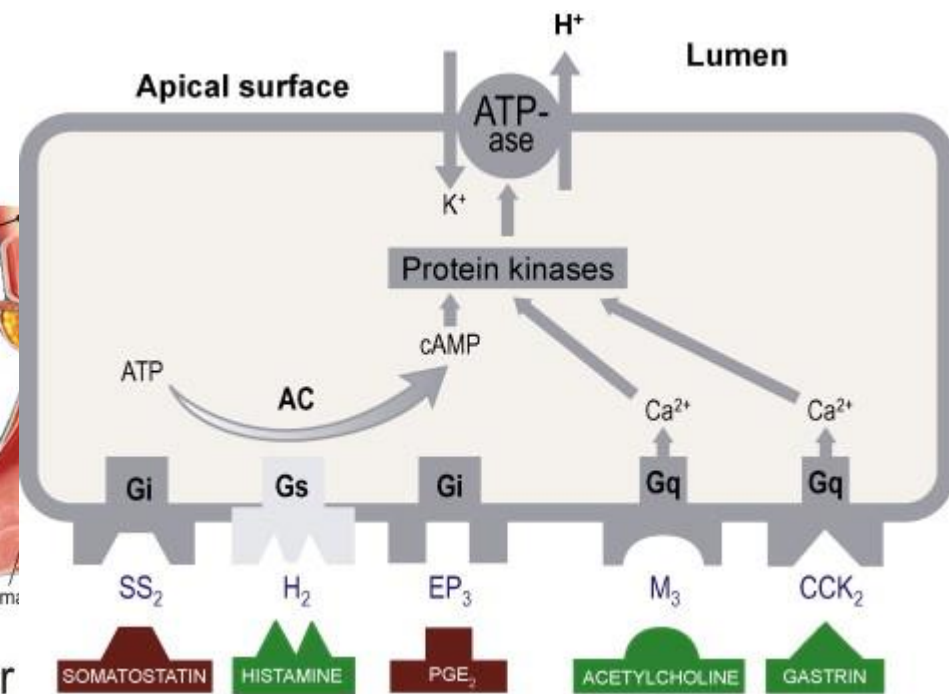
DỊCH TỄ

- ~ 4,5 triệu người Mỹ bị LDDTT mỗi năm
- Tỷ lệ mới bị LTT ↓ trong 3-4 thập niên qua
- Tỷ lệ LDD không có biến chứng ↓
- Tỷ lệ LDD có biến chứng không đổi
- Tỷ lệ bệnh trước đây ♂ >> ♀, hiện: ♂ # ♀
- Tỷ lệ bệnh suốt đời ♂ 11-14%, ♀ 8-11%
- Nhiễm *H.pylori* (+), tỷ lệ bệnh suốt đời 20%
- Tỷ lệ nhiễm *H.p* ngày càng tăng theo tuổi

NGUYÊN NHÂN YẾU TỐ THUẬN LỢI

BỆNH SINH

YẾU TỐ BẢO VỆ - YẾU TỐ PHÁ HỦY

1910 Schwarz DK – No acid no ulcer

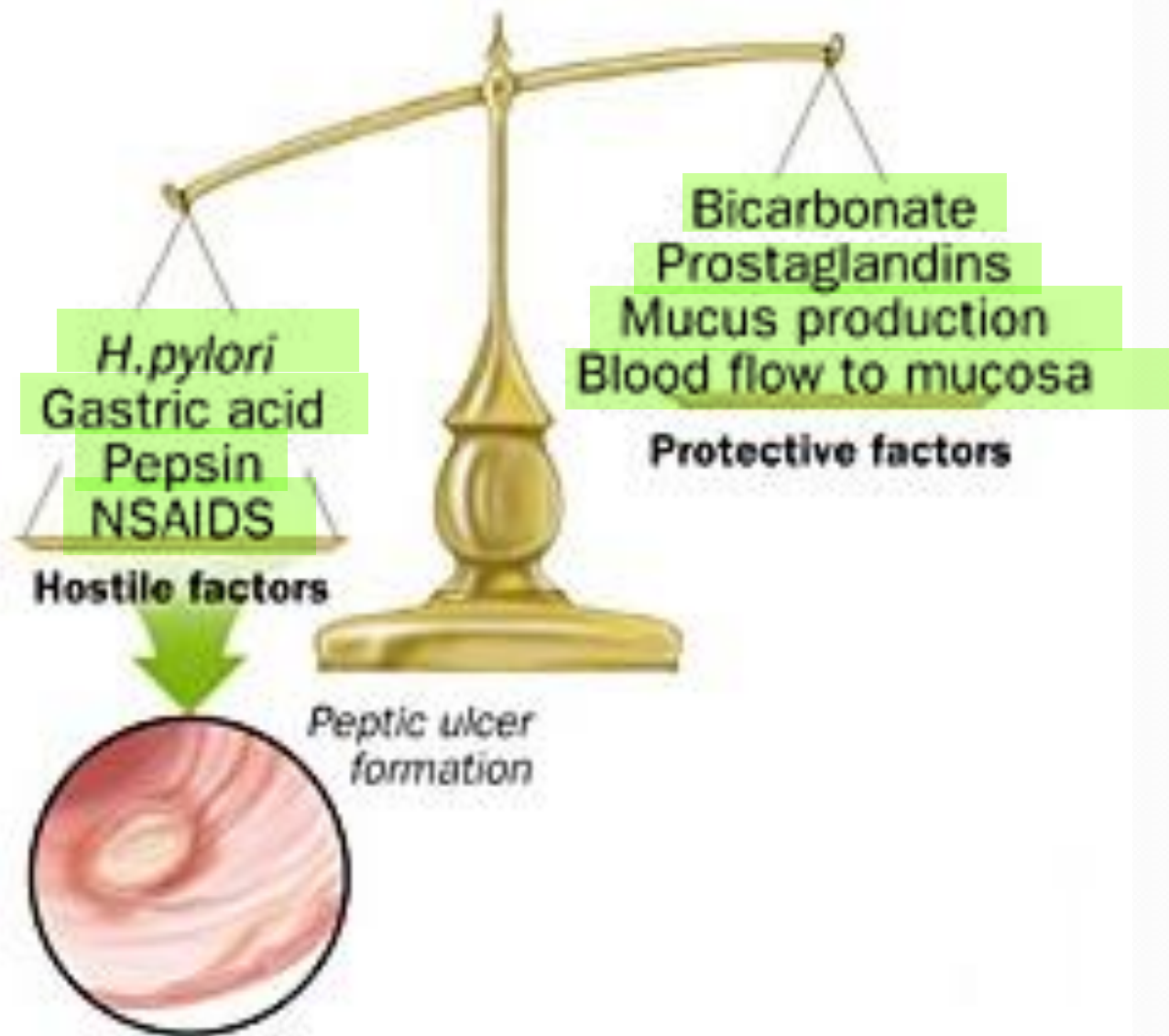
1955 Davenport H, Code C, Scholer J
Gastric mucosal barrier

1970s Vane JR, Robert A, Jacobson E
PGs & gastric cytoprotection

1983 Warren R, Marshall B

The discovery of *H. pylori* in gastric mucosa
2005 Nobel Prize in Medicine

YẾU TỐ BẢO VỆ - YẾU TỐ PHÁ HỦY

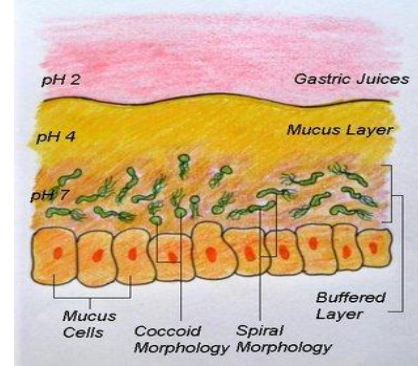
A-XÍT DẠ DÀY

- 1/3 bệnh nhân loét tá tràng tăng BAO & MAO
- BAO tăng → tỉ số chênh 3,5
- MAO tăng → tỉ số chênh 7 đối với loét tá tràng
- BAO > 15 mEq/giờ: nguy cơ cao
- Tình trạng làm trống dạ dày nhanh
  - Loét hành tá tràng chiếm 95% loét tá tràng
- Toan hóa tá tràng
  - chuyển sản dạ dày
  - tạo môi trường thích hợp *H.pylori* định cư

H. pylori

- xoắn trùng hình que gram âm
- định cư ở niêm mạc dạ dày
- khoảng một nửa số dân số thế giới.¹
- 95% bệnh nhân loét tá tràng và
- 70% bệnh nhân loét dạ dày.²
- lây truyền qua đường miệng trong thời thơ ấu và tồn tại trong nhiều chục năm.
- căn nguyên của loét dạ dày và loét tá tràng³
- yếu tố nguy cơ của lymphoma dạng MALT & ung thư biểu mô tuyến dạ dày.^{4,5}

HELICOBACTER PYLORI

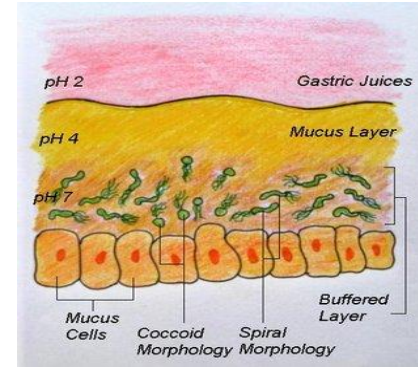

Nhiễm trùng *H.pylori* ở dạ dày

- 85% người nhiễm không có triệu chứng
- Viêm dạ dày hoạt động
- 10-20% loét dạ dày/ loét tá tràng
- 1-2% ung thư biểu mô tuyến dạ dày
- Lymphoma dạng MALT
- Viêm động mạch vành
- Thiếu máu thiếu sắt
- Bệnh da
- Những biểu hiện ở khớp

1983 Robin Warren & Barry Marshall

HELICOBACTER PYLORI

Tác động của *H.pylori* trên đường tiêu hóa

- kí chủ – vi khuẩn

1983 Robin Warren & Barry Marshall

2005 Nobel prize

Flagella

bacterial mobility & chemotaxis
to colonize under mucosa

Urease

neutralize gastric acid
gastric mucosal injury (by ammonia)

Lipopolysaccharides

adhere to host cells
inflammation

Outer proteins

adhere to host cells

Exotoxin(s)

- **vacuolating toxin (vacA)**
gastric mucosal injury

Secretory enzymes

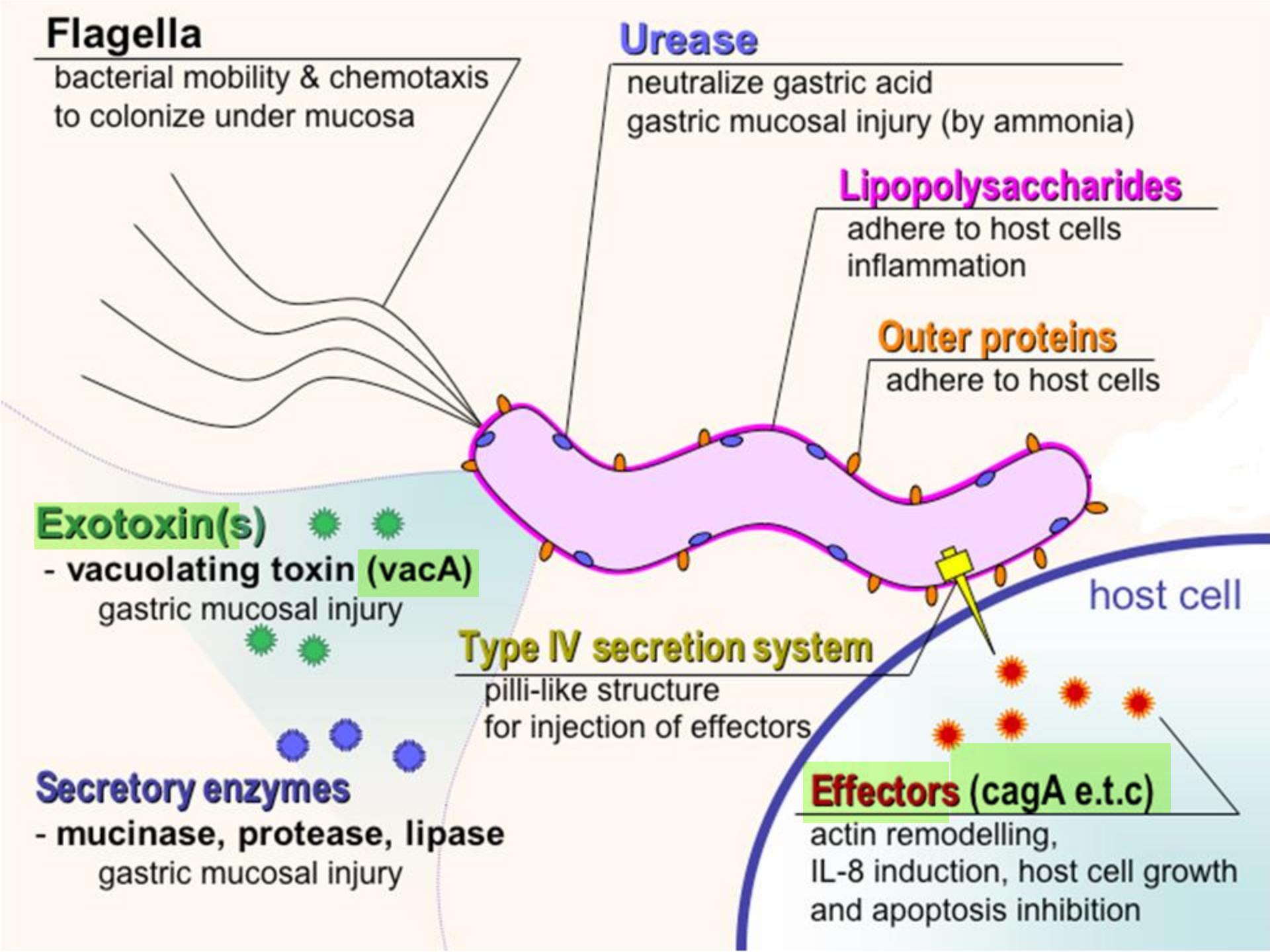
- **mucinase, protease, lipase**
gastric mucosal injury

Type IV secretion system

pilli-like structure
for injection of effectors

Effectors (cagA e.t.c)

actin remodelling,
IL-8 induction, host cell growth
and apoptosis inhibition

NHIỄM *H.pylori*

- nồng độ gastrin tăng
- nồng độ pepsinogen tăng
- nồng độ somatostatin giảm
- tá tràng tăng tiếp xúc với a-xít
- giảm tiết bicarbonate tá tràng

KHÁNG VIÊM NONSTEROID (NSAID)

- Phá vỡ hàng rào niêm mạc**
- Tổn thương trực tiếp do bản chất a-xít**
- Ức chế tổng hợp prostaglandin**
- Gây loét dạ dày nhiều hơn tá tràng**

KHÁNG VIÊM NONSTEROID (NSAID)

Những yếu tố đi kèm làm tăng nguy cơ

- tuổi cao
- nữ
- nhiễm *H.pylori*
- NSAID liều cao
- phối hợp nhiều loại NSAID
- sử dụng NSAID lâu dài
- phối hợp corticoid
- phối hợp thuốc kháng đông
- bệnh nặng xảy ra đồng thời
- tiền căn bị loét dạ dày/ loét tá tràng

Bệnh nhân có nguy cơ bị tổn thương đường tiêu hóa do NSAID

High risk: nguy cơ cao

1. Tiền căn loét có biến chứng, nhất là mới xảy ra
2. Nhiều hơn 2 yếu tố nguy cơ

Moderate risk (1 – 2 yếu tố nguy cơ)

1. Tuổi >65
2. Điều trị NSAID liều cao
3. Tiền căn bị loét không có biến chứng
4. Dùng đồng thời aspirin, corticoid, kháng đông

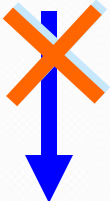
Low risk: nguy cơ thấp

Không có yếu tố nguy cơ

H. pylori is an independent and additive risk factor
and needs to be addressed separately

KHÁNG VIÊM NONSTEROID

Yếu tố bảo vệ
Prostaglandin

Chất nhầy
Bicarbonate

TB niêm
mạc dạ dày

Mạch máu nuôi

Yếu tố phá hủy

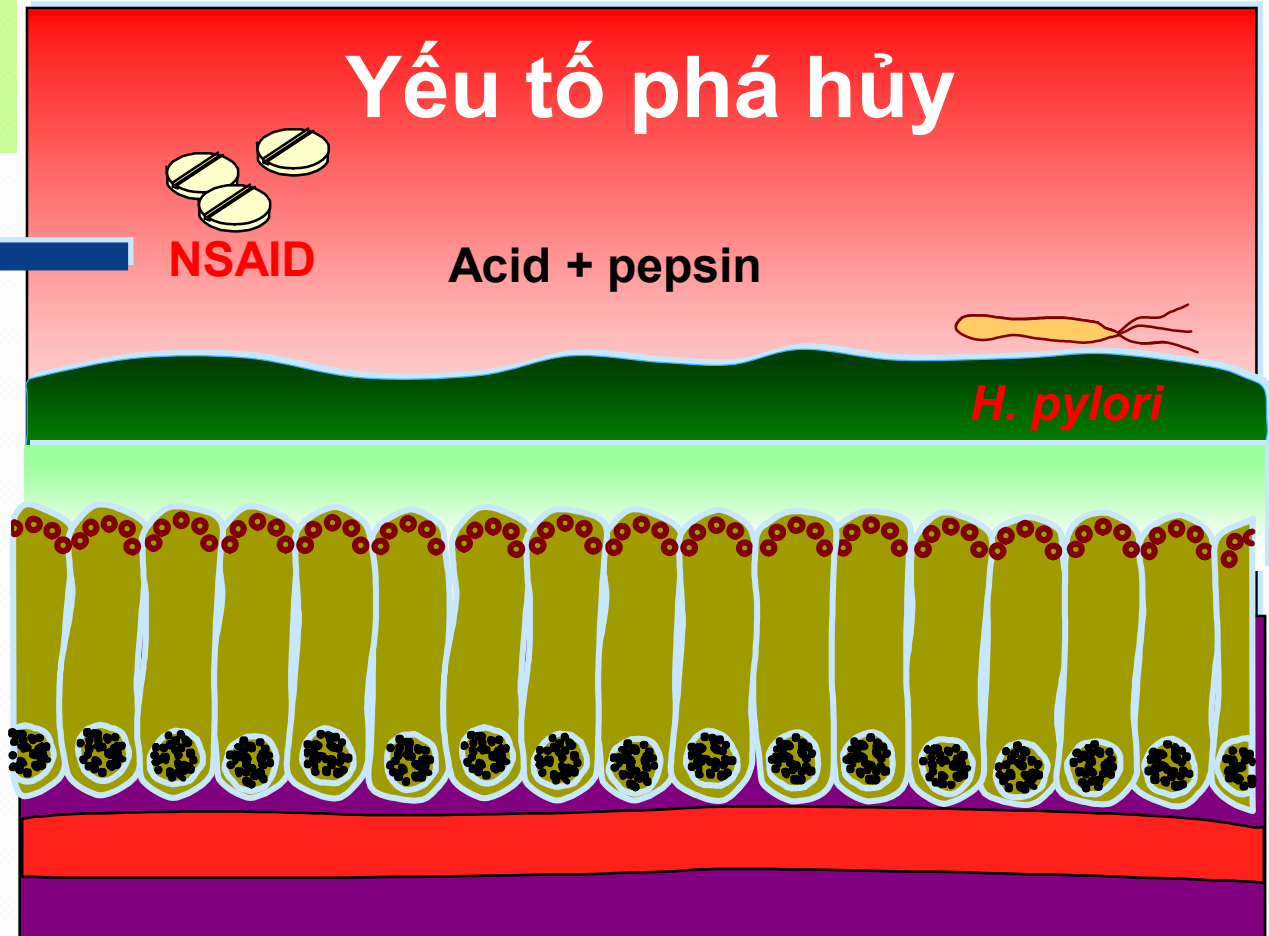

NSAID

Acid + pepsin

H. pylori

KHÁNG VIÊM NONSTEROID

Yếu tố bảo vệ

Prostaglandin

Chất nhầy

Bicarbonate

TB niêm
mạc dạ dày

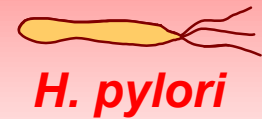
Mạch máu nuôi

Yếu tố phá hủy

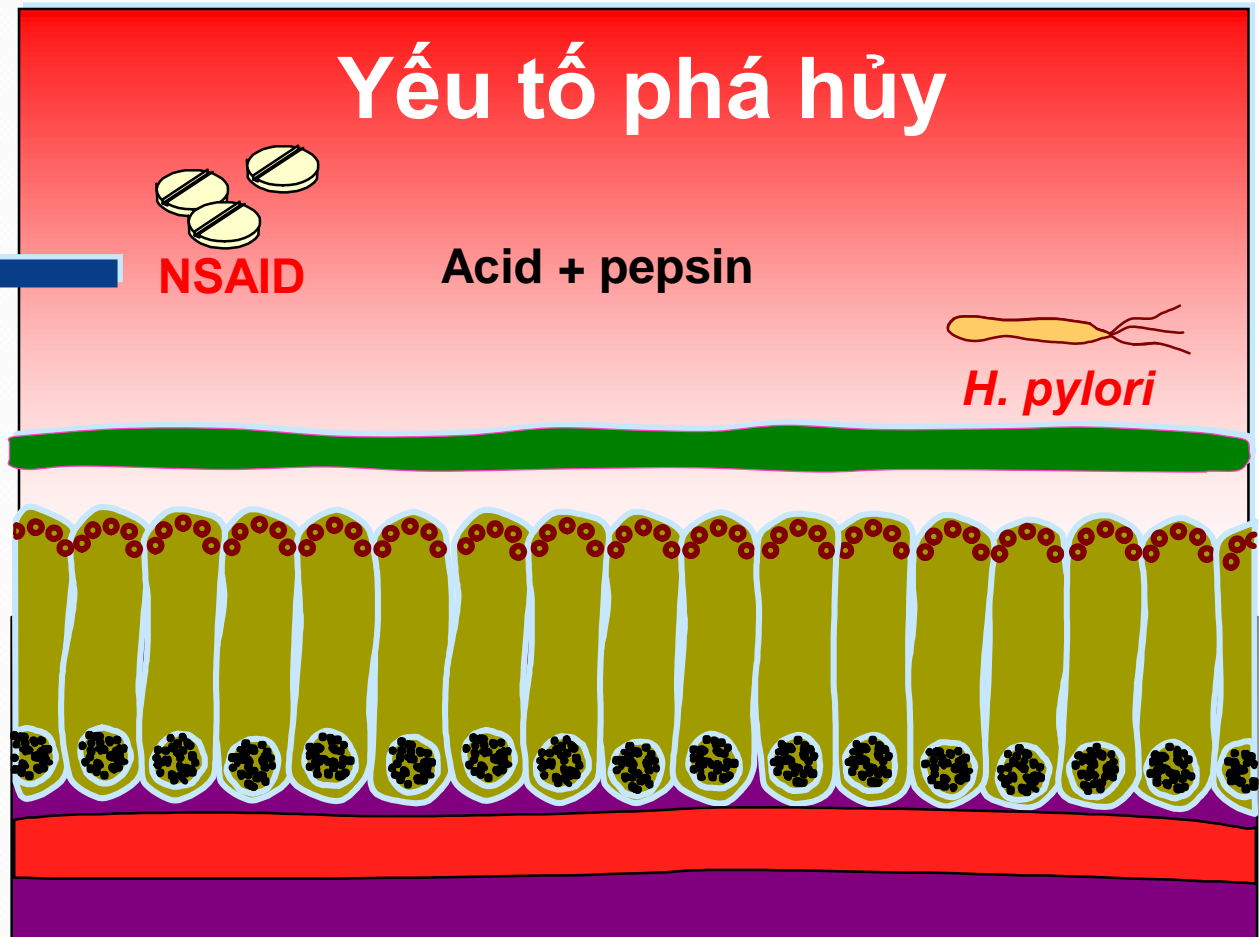

NSAID

Acid + pepsin

H. pylori

KHÁNG VIÊM NONSTEROID

Yếu tố bảo vệ

Prostaglandin

Chất nhầy
Bicarbonate

TB niêm
mạc dạ dày

Mạch máu nuôi

Yếu tố phá hủy

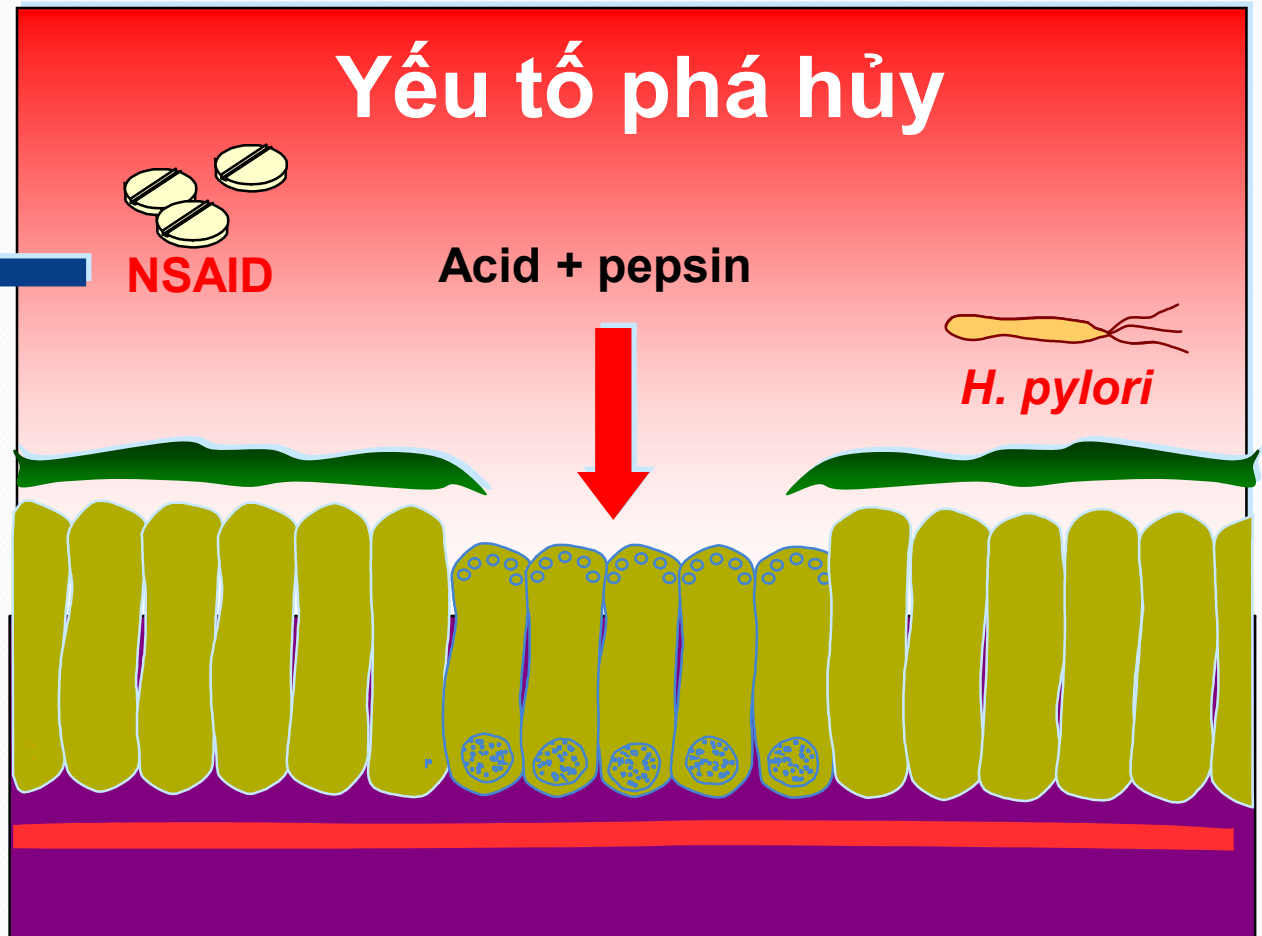

NSAID

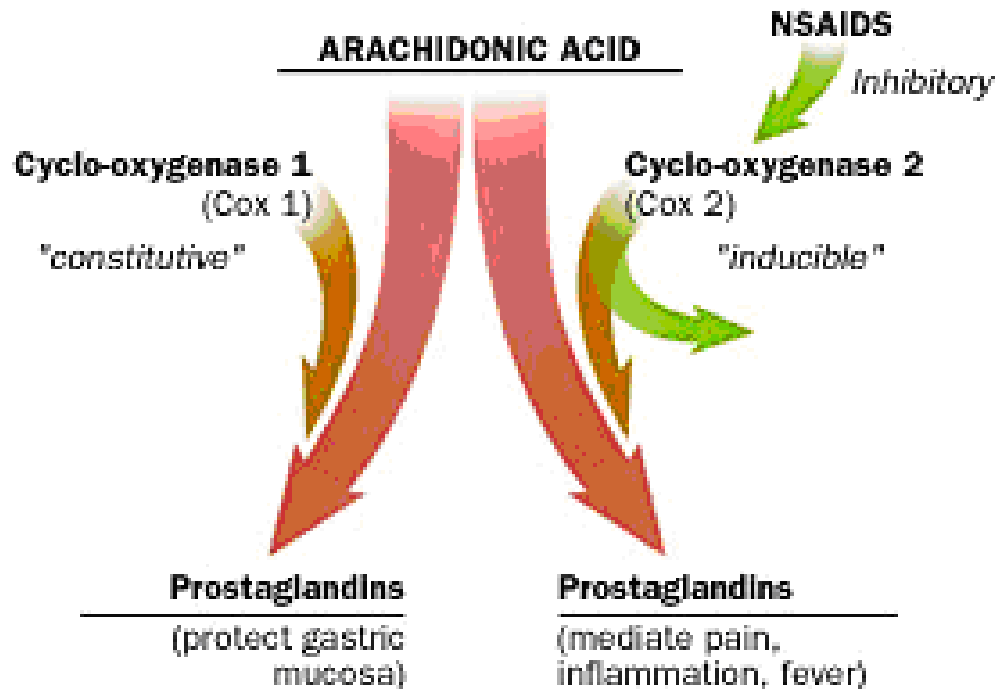
Acid + pepsin

H. pylori

KHÁNG VIÊM NONSTEROID

**Tổng hợp Prostaglandin &
Cơ chế hoạt động của các chất ức chế Cox 2**

BƯỞU TIẾT GASTRIN

Hội chứng Zollinger-Ellison 1955

- Loét dạ dày/ loét tá tràng (nhiều ổ)
- Tiết a-xít dạ dày lượng lớn
- Bướu tế bào sản xuất gastrin
  - ở tụy chiếm tỉ lệ ~ 50%
  - ở tá tràng ~ 20%
  - nơi khác: dạ dày, gan, buồng trứng, hạch bạch huyết quanh tụy, mạc treo ruột non

Hp
tỷ lệ loét tá tràng có HP cao hơn là loét dạ dày

NSAIDs

thường loét dạ dày nhiều hơn tá tràng

ZE: loét dạ dày, loét tá tràng nhiều ổ

GEN

- Có vai trò quan trọng trong bệnh sinh LDDTT
- Tỷ lệ bệnh suốt đời LDDTT ở người thân hàng thứ nhất 3 lần nhiều hơn so với dân số chung
- Hơn 20% LTT có tiền sử gia đình bị bệnh
- LDD: nhóm thành viên trong gia đình bị ảnh hưởng
- Có mối liên hệ giữa LTT – nhóm máu O
- Không tiết kháng nguyên ABO/nước bọt & dịch vị có nguy cơ cao hơn
- Mối liên hệ về gen giữa tăng pepsinogen máu gia đình tít I – loét tá tràng

HÚT THUỐC

Có mối tương quan hút thuốc – tỉ lệ mới bị loét, tử vong, biến chứng, tái phát, chậm lành bệnh

Hút thuốc

- niêm mạc tăng nhạy cảm
- những yếu tố bảo vệ niêm mạc dạ dày ↓
- môi trường thuận lợi cho nhiễm *H.pylori*
- sự xâm nhập của *H.pylori* dày đặc hơn
- khả năng bị LDDTT > không hút 2 lần

Hút thuốc – *H.pylori*

- đồng yếu tố hình thành LDDTT
- nguy cơ tái phát LDDTT ↑

CHẤN ĐỘNG TÂM LÝ

- Tâm lý – bệnh sinh, diễn tiến tự nhiên bệnh loét?
Chấn động cấp → ↑ nhịp tim, huyết áp, lo lắng
Chấn động cấp / LTT → ↑ tiết a-xít cơ bản
- Không có bằng chứng về nhân cách ‘loét’
Loét cảm nhận mức độ chấn động nhiều hơn
- Không bằng chứng yếu tố nghề nghiệp - tỉ lệ bệnh
- Chấn động nặng có thể gây loét dạ dày/ loét tá tràng
  - * Phỏng - Phẫu thuật - Bệnh nội khoa trầm trọng
  - * Chấn thương thần kinh trung ương
  - * Chấn thương hoặc bứt rứt não → Loét Cushing
  - * Phỏng diện rộng → Loét Curling

RƯỢU

- Ethenol tuyệt đối → tổn thương niêm mạc
- Rượu tinh khiết
  - lipid hòa tan
  - gây tổn thương niêm mạc cấp
- Nồng độ <10%: không tổn thương niêm mạc
- Nồng độ thấp (5%) → kích thích tiết a-xít
- Nồng độ cao → giảm tiết a-xít

CHẾ ĐỘ ĂN

- Một số thức ăn-đồ uống gây **chứng khó tiêu**
  - Chế độ ăn đặc biệt gây bệnh loét (–)
  - Nghiên cứu dịch tễ **không phát hiện** mối liên quan **giữa** các thức uống có cà-phê, không có cà-phê hoặc cola, bia, sữa **với** nguy cơ bệnh loét tăng
- **Thay đổi chế độ ăn không cần thiết**

YẾU TỐ CĂN NGUYÊN BỔ SUNG

- Xơ gan
- Bệnh Celiac
- Bệnh tự miễn
- Bệnh Crohn
- Hóa trị
- Tia xạ
- Bệnh phổi tắc nghẽn mạn dạ dày do mật
- Bệnh mảnh ghép tấn công ký chủ
- Các bệnh viêm dạ dày dạng hạt khác
- Sử dụng cocaine cứng
- Bệnh dạ dày do mật
- Viêm dạ dày ↑ bạch cầu ái toan
- Nhiễm Cytomegalovirus
- Bệnh dạ dày do tăng ure máu
- Viêm dạ dày Henoch-Schönlein
- Bệnh dạ dày do chất ăn mòn

TIỀN CĂN

Điều tra tiền căn

- Loét dạ dày/ loét tá tràng
- Nhiễm *H. pylori*
- Uống NSAID
- Hút thuốc

BIỂU HIỆN LÂM SÀNG

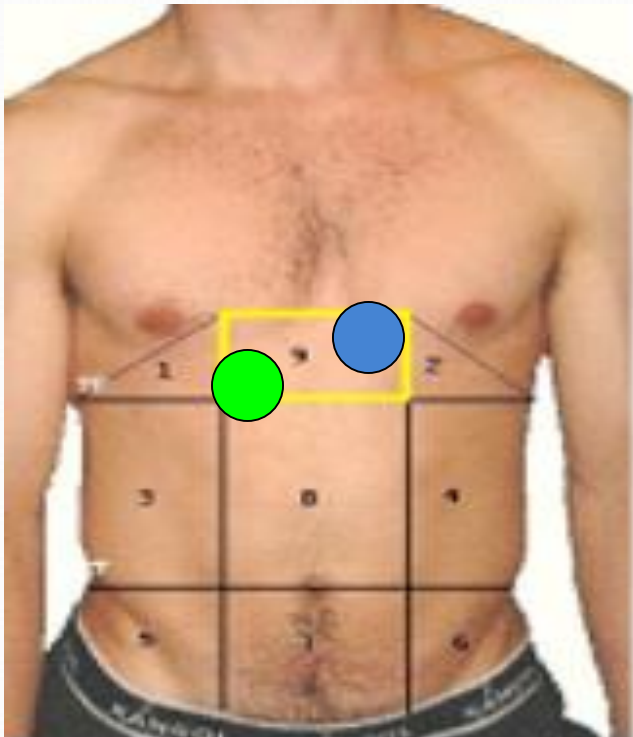
TRIỆU CHỨNG CƠ NẲNG

- Đau thượng vị**
- Khó tiêu**
- Ợ nóng**
- Khó chịu vùng ngực**
- Triệu chứng của biến chứng**

BỆNH SỬ

1. Đau thượng vị có chu kỳ, theo mùa, bữa ăn

Do tác động của a-xít trên thụ thể hóa học trong tá tràng, tăng độ nhạy của tá tràng với a-xít mật & pepsin hoặc vận động dạ dày tá tràng bị thay đổi

- Vị trí
- Kiểu đau: liên tục, cơn
- Cường độ: âm ỉ, quặn
- Hướng lan
- Thời gian, tần suất
- Yếu tố tăng giảm đau
- TC đi kèm, hoàn cảnh

Đau thượng vị

- Loét dạ dày

- xảy ra ngay sau khi ăn
- đau liên tục suốt ngày, tăng sau khi ăn no
- antacid chỉ làm giảm đau ít
- đau lan ra sau lưng gợi ý thủng vào tụy

- Loét tá tràng

- 2-3 giờ sau bữa ăn, khiến thức giấc ban đêm
- đau liên tục suốt ngày, tăng khi đói
- 30-80% bệnh nhân đau ban đêm
- thức ăn/ antacid làm giảm đau

BỆNH SỬ

2. Ợ chua

- nóng rát sau xương ức
- rối loạn trương lực thực quản-tâm vị

3. Buồn nôn, nôn

rối loạn thần kinh thực vật

4. No hơi, nặng bụng: co bóp ruột

5. Thần kinh lo lắng

Không có triệu chứng: Loét tâm

TRIỆU CHỨNG THỰC THỂ

Đau thượng vị: thường gặp nhất

Triệu chứng thực thể nghèo nàn

Dấu hiệu của biến chứng ($\pm$)

- Nhịp nhanh; huyết áp kẹt, hạ
- Gõ vang; vùng đục trước gan (–), ↓
- Bụng cứng gỗ, rất đau
- Bụng lõm lõng thuyên; dấu óc ách

CHẨN ĐOÁN PHÂN BIỆT

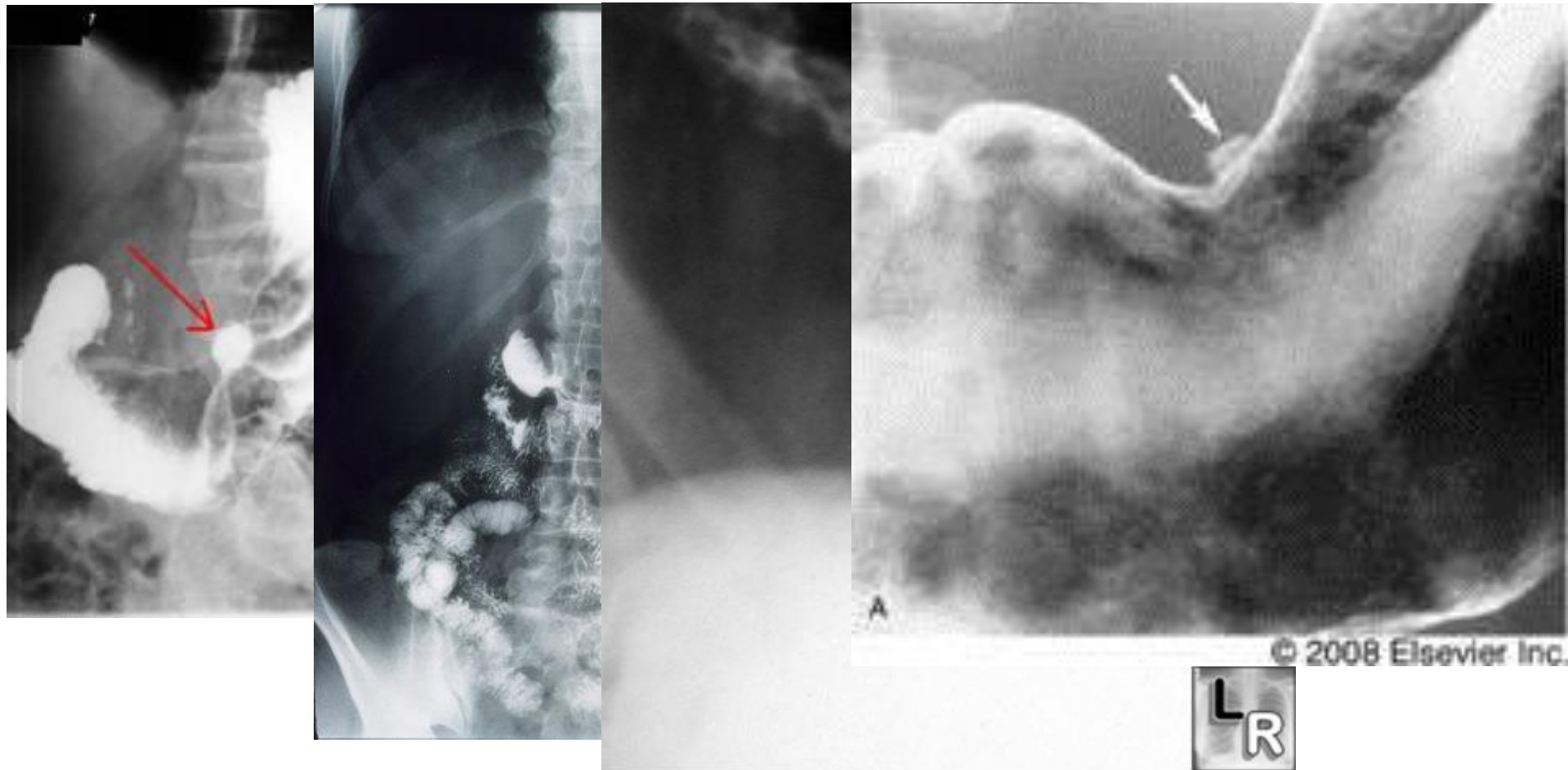
- Chứng khó tiêu không loét
- Bệnh Crohn
- Hội chứng vành cấp
- Viêm đường mật
- Viêm túi mật
- Sỏi mật
- Viêm thực quản
- Viêm dạ dày cấp
- Viêm dạ dày mạn

CẬN LÂM SÀNG

X QUANG DẠ DÀY TÁ TRÀNG

độ chính xác & độ nhạy kém

NỘI SOI DẠ DÀY TÁ TRÀNG

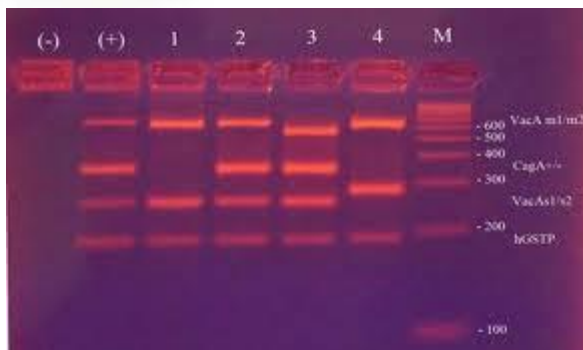
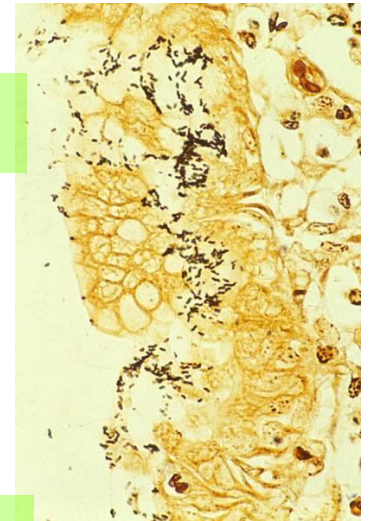
- Chẩn đoán loét dạ dày/ loét tá tràng
- Phương pháp trực tiếp, chính xác nhất
- Sinh thiết tổn thương dạ dày

NỘI SƠI CHẨN ĐOÁN *H.pylori*

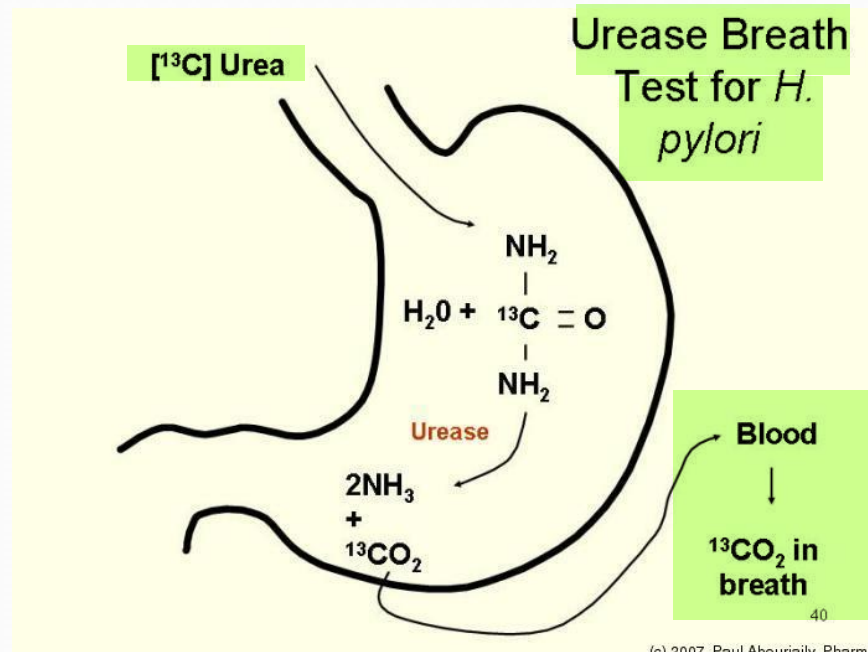
Invasive

- Thử nghiệm urease nhanh
- Khảo sát mô học
- Nuôi cấy
- PCR: Định typ *H.pylori*

Các thử nghiệm ΔH_p không nội soi

- **Huyết thanh chẩn đoán *H. pylori***
không phân biệt đã nhiễm với đang nhiễm
- **Tìm kháng nguyên trong phân**
- **Thở Urea**

BIẾN CHỨNG

UNG THƯ DẠ DÀY

- Loét dạ dày có nguy cơ phát triển thành ung thư
- Nguy cơ ung thư ~ 2% trong 3 năm đầu
- Yếu tố nguy cơ quan trọng: nhiễm *H pylori*
- *H pylori* → Viêm teo dạ dày → ung thư
- *H p* → thâm nhập tế bào dạng lympho
  - hình thành đám, nang dạng lympho
  - bướu lymphoma dạng MALT
- Tiệt trừ *H pylori* → ↓ lymphoma dạng MALT

Nghi ngờ ác tính nếu loét dạ dày kéo dài

XUẤT HUYẾT TIÊU HÓA

Các nguyên nhân XHTH trên thường gặp

- * **Loét dạ dày, Loét tá tràng**
- * **Vỡ tĩnh mạch thực quản giãn**
- * **Hội chứng Mallory - Weiss**
- * **Viêm chột dạ dày xuất huyết**
- * **Viêm dạ dày xuất huyết**

XUẤT HUYẾT TIÊU HÓA

- XHTH do LDD & LTT chiếm tỷ lệ 5-20%
- ♂ > ♀, Loét tá tràng > Loét dạ dày
- 75-80% trường hợp tự ngừng
- Biểu hiện lâm sàng
  - Tiêu phân đen đơn thuần, sệt-dính-bóng (thường gặp trong Loét tá tràng)
  - Tiêu phân đen kèm nôn ra máu
  - Tiêu máu đỏ: lượng nhiều, ồ ạt
- XHTH trên: TQ – góc Treitz

XUẤT HUYẾT TIÊU HÓA

- Vị trí: trên
- Mức độ mất máu
  - Độ I – nhẹ
  - Độ II – trung bình
  - Độ III – nặng
- Xuất huyết
  - Ổn
  - Chưa ổn
  - Tái phát

Δ mức độ xuất huyết

	nhẹ	trung bình	nặng
Lượng máu mất	<20% V máu	20%–30%	>30%
Huyết áp tâm thu	bình thường >90 mmHg	80 – 90 mm Hg	hạ áp, kẹt <80 mmHg
Hạ áp tư thế	không	có thể	chắc chắn
Mạch nhanh lần/phút	Không 90–<100	vừa phải 100–<120	nhiều ≥120
Da	ấm, tươi máu tốt	đỏ mờ hôi	mát – lạnh, ẩm ướt
Nhịp thở lần/phút	bình thường 16–20	bình thường – giảm nhẹ	bất thường
Nước tiểu	bình thường	giảm	vô niệu
Tri giác	tỉnh/lo âu	lo âu, chóng mặt	lẫn lộn/ngủ gà

Thang điểm Rockall lâm sàng

Yếu tố	Điểm 0	Điểm 1	Điểm 2	Điểm 3	Tối đa
Tuổi	<60	≥60- ≤79	≥80		2
Choáng Mạch HATT	không <100 ≥100	tim nhanh ≥100 ≥100	hạ HA HE		2
Bệnh kèm theo			Suy tim Thiếu máu cơ tim Bệnh khác nặng	Suy thận Suy gan Bệnh ác tính di căn	3

THÚNG Ổ LOÉT

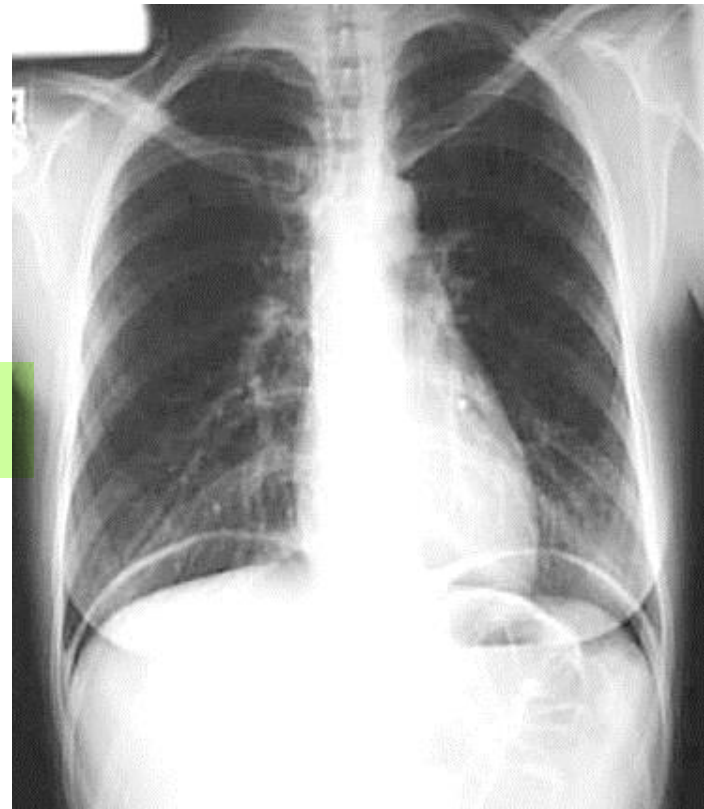
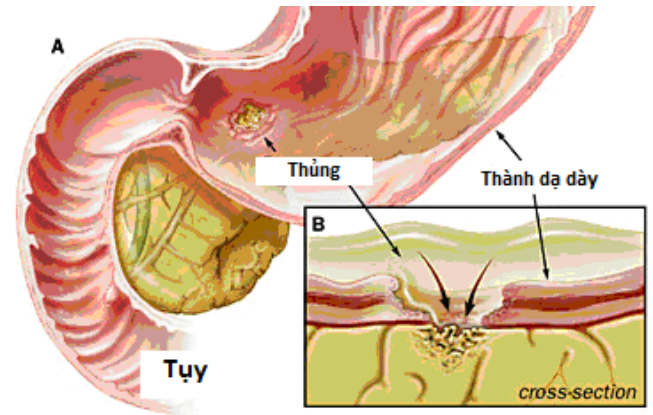
- Người lớn tuổi điều trị NSAID kinh niên
- ♂ > ♀
- Tỷ lệ tử vong # 15%
- Loét DD > Loét TT
- Có thể không có triệu chứng ở bệnh nhân đang dùng glucocorticoid
- Thủng có thể xảy ra trong trường hợp tiền căn không có triệu chứng của loét

THỦNG

- **Thủng tự do: thoát dịch vào xoang bụng.**

Khám bụng: gõ vang, mất/giảm vùng đục gan, dấu hiệu viêm phúc mạc, Xq bụng đứng: hơi tự do

- **Thủng bí: ổ loét xói mòn thủng dính vào mạc nối, tụy, ống mật, gan, ruột non, ruột già**

HỆP MÔN VỊ

- <5%, Loét tá tràng >> Loét dạ dày
- Do viêm sưng ống môn vị / sẹo xơ hóa mạn
- Buồn nôn-nôn, đau thượng vị, đầy bụng
- Thiếu máu, albumin ↓, kiềm hóa, ↓ kali
- X quang: bóng dạ dày to, mức nước hơi
- Nội soi: sau khi giải áp dạ dày 12-24 giờ
→ đánh giá hẹp môn vị

VIÊM TỤY CẤP

- Viêm tụy do thủng ổ loét ở thành sau dạ dày hoặc hành tá tràng vào tụy
- Đau thượng vị liên tục, trầm trọng, lói ra sau lưng và không giảm với điều trị kháng tiết
- Amylase có thể tăng. CT scan giúp xác định chẩn đoán
- Thường được điều trị bằng phẫu thuật

KẾT LUẬN

Loét dạ dày/ Loét tá tràng

- Bệnh tiêu hóa thường gặp
- Bệnh sinh và nguyên nhân rõ ràng
- Triệu chứng cơ năng phong phú
- Triệu chứng thực thể nghèo nàn
- Biến chứng có thể ảnh hưởng sống còn
- Tỷ lệ tử vong do LDDTT ~ 1/100000
- Tỷ lệ tử vong do xuất huyết do LTT ~ 5%

Take home message

- Nguyên nhân gây LDDTT
- Triệu chứng lâm sàng của LDDTT
- Thử nghiệm chẩn đoán nhiễm *H.pylori*
- Biến chứng của LDDTT

Võ Thị Mỹ Dung

mydungvothi@ump.edu.vn